

Mitkä ovat keskeisimmät asiat peruskouluikäisten lukutaitotyössä? Tutkimusperustaisia tuloksia

Riikka Heikkilä,
Lukitutkija, neuropsykologi
riikka.heikkila@nmi.fi

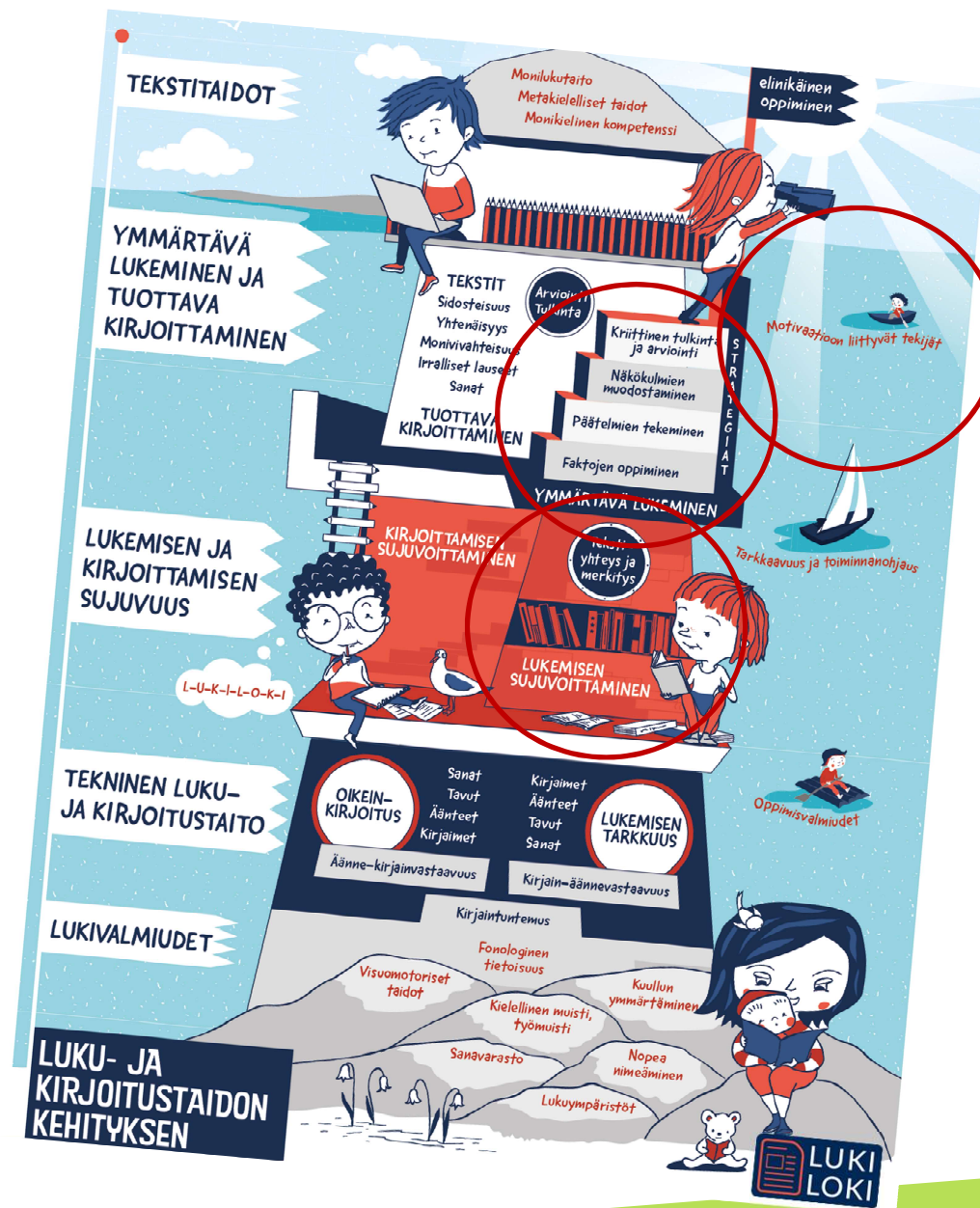

Kolme ratkaisevaa asiaa kuntien lukutaitotyössä

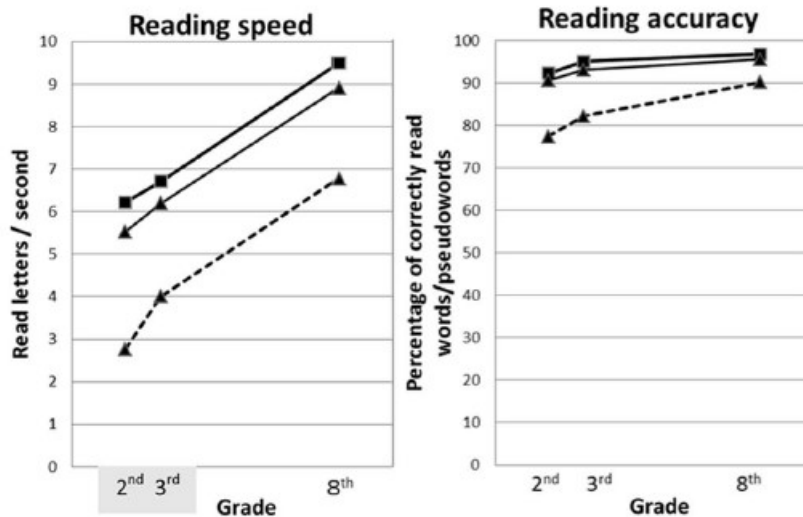
Luku- ja kirjoitus- taidon kehityksen jatkumo

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/luku-ja-kirjoitustaitojen-kehityksen-vaiheet#anchor-luku--ja-kirjoitustaitojen-kehityksen-jatkumot->

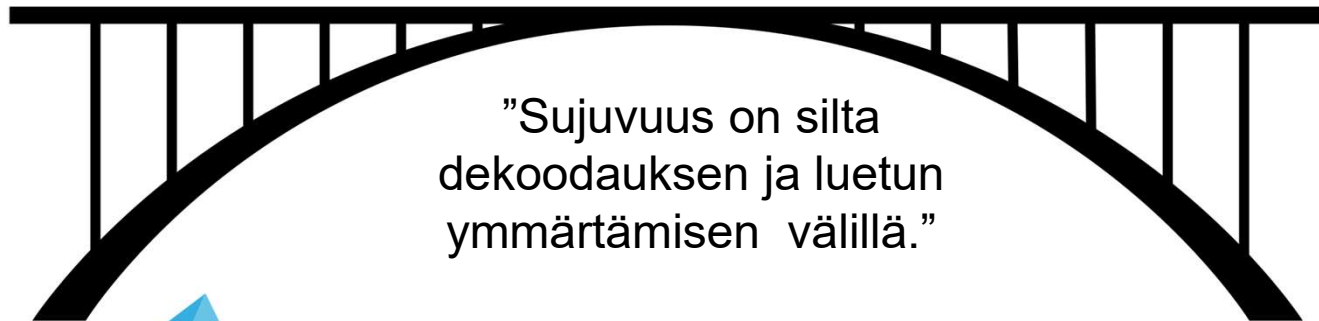
Lukutaidon kehittyminen suomen kielessä

- **Lukemisen tarkkuus** kehittyy nopeasti jo koulupolun alussa.
- **Lukusujuvuus** sen sijaan kehittyy pitkään ja erottelee hyviä ja heikkoja lukijoita toisistaan.

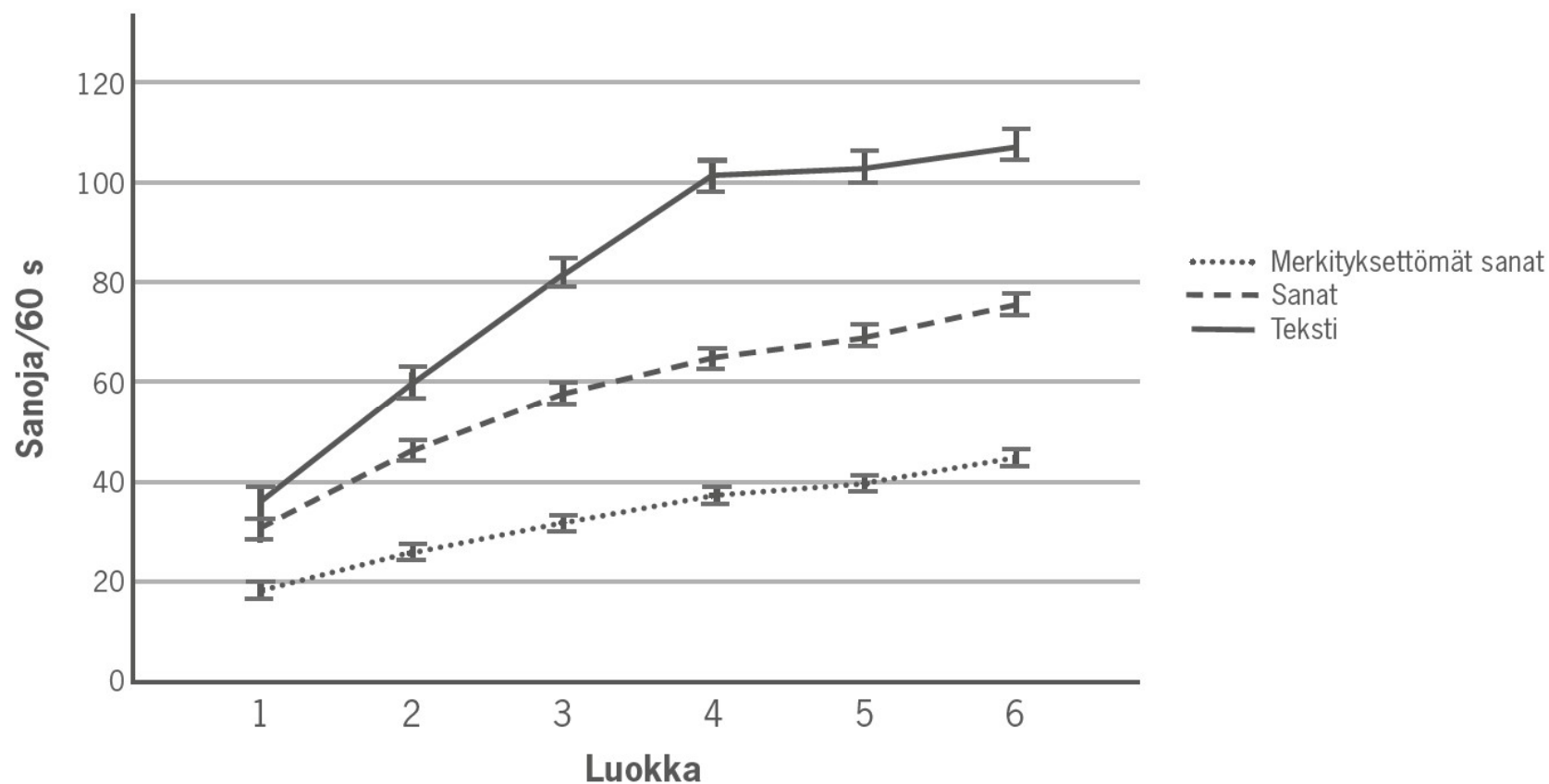

Sujuva lukeminen

- Tarkkaa, nopeaa ja ilmeikästä
- Lukusujuvuus ja sen harjoittelu vaikuttavat luetun ymmärtämiseen ja sitä kautta lähes kaikkien oppiaineiden opiskeluun.
 - Esim. Lukusujuvuus selitti eniten poikien ja tyttöjen välistä eroa PISA-tuloksissa.

Lukusujuvuus luokilla 1–6

Keskeistä lukusujuvuuden tukemisessa:

- Varmistetaan riittävä harjoittelun määrä (aika, rakenteet ja motivaation ylläpitäminen)
- Systemaattinen seuranta

→ Lukeminen osana koulun kulttuuria

→ kirjastoyhteistyö

Taidot & Tahto (Skill & Will)

(Pintrich & Schunk, 2002)

**Hyvät oppimistulokset edellyttävät
sekä taitoja että tahtoa**

**Kognitiiviset
taidot,
akateemiset
taidot**

Motivaatio, kiinnostus

**Usko
itseeseen:
oppijainäkuva,
minäpystyvyys**

**Tahto ja
halu oppia:
kiinnostus,
arvostaminen**

Motivaatio syntyy, kun oppija

- Onnistuu (pystyvyys)
- Saa valita (autonomia)
- Kuuluu joukkoon (yhteenkuuluvuus)

Lukumotivaatio syntyy, kun oppija

- Onnistuu
 - sopivan tasoista harjoittelua ja luettavaa
- Saa valita
 - vaihtoehdot
- Kuuluu joukkoon
 - lukeminen on koko luokan/koulun yhteinen asia

Luetun ymmärtäminen on kansalaistaito!

- Kyky ymmärtää, käyttää ja arvioida lukemaansa niin, että pystyy lukutaidon avulla
 - Saavuttamaan tavoitteitaan
 - Kasvattamaan tietämystään ja potentiaaliaan
 - Osallistumaan yhteiskuntaan
- Heijastuu
 - Oppimiseen, tiedonhakuun ja koulumenestykseen
 - Suoriutumiseen elämässä

Luetun ymmärtämiseen vaikuttavat tekijät

Lukustrategioiden opettaminen on yksi tärkeimmistä lukutaitoa kehittävistä toimista.

(National Reading Panel, NRP 2000, 4:42–4:46)

Luetun ymmärtämisen strategiat

- Lukijan **aktiivisesti käyttämiä, tavoitteellisia ja harkittuja keinoja**, joiden avulla luettua ymmärretään paremmin
- Mitä lukija tekee **ennen** lukemista, lukemisen **aikana** ja lukemisen **jälkeen**?
- Kyky tunnistaa hyviä strategioita erottaa taitavat ja heikot lukijat toisistaan
 - Selittävät jopa neljänneksen PISA-tuloksista
 - Lukutaidossa 2–2,5-vuoden osaamisero strategioita hyvin hallitsevien ja heikosti osaavien välillä

Varhainen tuki on tuloksekkainta

- Varhaista tukea saaneet oppilaat tarvitsevat myöhemmin vähemmän tukea kuin ne, joilla tuki on aloitettu myöhemmin.
- Varhain annettu tuki ennaltaehkäisee pulmien kasautumista.

Kuullun ymmärtämisen strategioita voidaan harjoitella jo varhain → pohja luetun ymmärtämiselle.

Sopiva hetki **luetun** ymmärtämisen strategioiden tukemiseen on, kun lukusujuvuus mahdollistaa luetun ymmärtämisen.

Mitä missäkin ~~iässä~~ taidon kehitysvaiheessa?

- Vaihtelu suurta ensimmäiseltä jo luokalta alkaen (Annevirta & Vauras, 2001)
- Ikä vs. kehitys -> yksilöllisyyden huomioiminen:
Missä oppija kehityksessään on?
- Millaisia pohjataitoja ja taitopuutteita hänellä on? → kohdennettu tuki

Luetun ymmärtämisen arviointi

Mitä luen? Mitä muistan lukemastani?

- Tekstikohtaisuus, konteksti
- Esim. ALLU

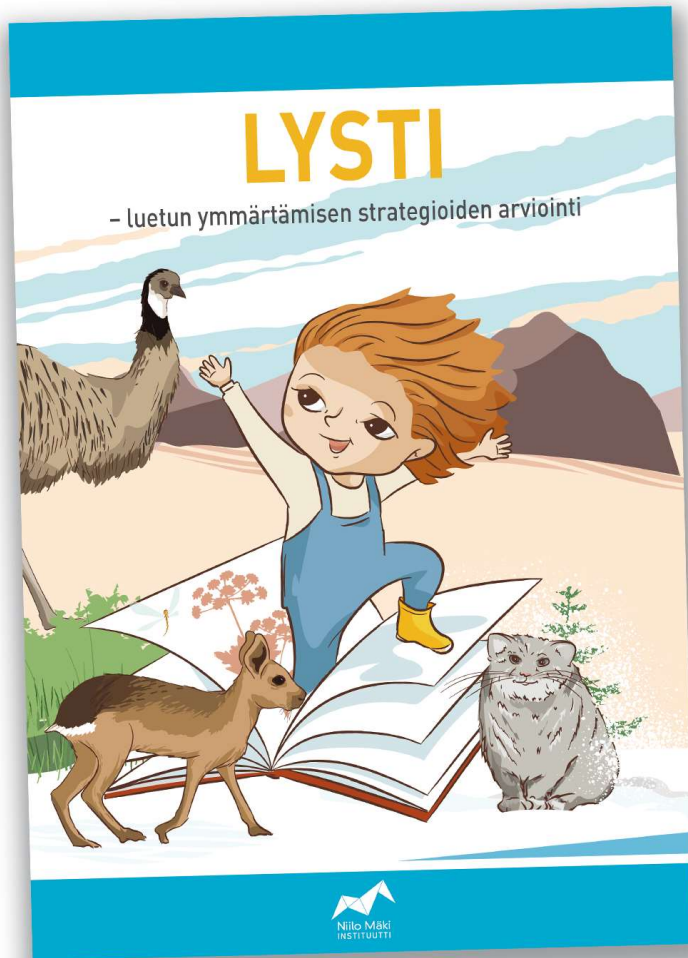

Miten luen?

- Lukemisen prosessi
- Strategiat → yleistettävissä??
- LYSTI

LYSTI-arviointimenetelmä

- Ensimmäinen suomalainen luetun ymmärtämisen strategioiden arviointiväline
- Yksilöllinen arviointi → kohdennettu tuki
- Vaiheeseen, jossa lukusujuvuus mahdollistaa luetun ymmärtämisen (~3. lk)
 - Soveltuu myös heikoille lukijoille ja monikielisille oppijoille

Strategioita voidaan mallintaa ja opettaa

- Strategioiden opettaminen tulisi aloittaa jo perusopetuksen alkuvaiheessa.
 - Sitominen kaikkiin oppiaineisiin
- Erityisesti heikot lukijat hyötyvät strategioiden opettamisesta.

Keskeisenä tavoitteena on oppija, joka

- lukee tavoitteellisesti ja säätelee omaa lukemistaan
- käyttää strategioita itsenäisesti ja joustavasti
- käyttää useita luetun ymmärtämisen työkaluja

Kolme päätöstä, joilla kunta vaikuttaa lukutaitoon

- Panostakaa lukusujuvuuden pitkäjänteiseen harjoitteluun
- Rakentakaa lukemista tukeva koulukulttuuri
- Ottakaa strategiaopetus systemaattisesti käyttöön

Jos kunnassa tehdään vain yksi (tai kaksi) asiaa...

... varmistetaan, että
kaikki oppilaat lukevat
riittävästi joka päivä ja
saavat siihen
tarvitsemansa tuen.

Lämmin kiitos!
Keskustelua ja kysymyksiä?

nmi.fi

Lähteitä lukusujuvuudesta

- Eklund, K., Torppa, M., Aro, M., Leppänen, P. H., & Lyytinen, H. (2015). Literacy skill development of children with familial risk for dyslexia through grades 2, 3, and 8. *Journal of Educational Psychology*, 107(1), 126.
- Kultti-Lavikainen, N., Katajamäki, J., Aro, T., & Aro, M. (2007). KUMMI 5. Aikamatkalla – Sujuvan lukemisen ja oikeinkirjoittamisen harjoitusohjelma. Niilo Mäki Instituutti.
- LukiMat-palvelu: <http://www.lukimat.fi/lukeminen/tietopalvelu/>
- Opetushallitus (2022). LUKILOKI – Oivalluksia luku- ja kirjoitustaitojen opettamiseen ja tukemiseen. <https://www.oph.fi/fi/lukiloki-oivalluksia-luku-ja-kirjoitustaitojen-opettamiseen-ja-tukemiseen> Lukusujuvuudesta erityisesti täällä: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/lukemisen-ja-kirjoittamisen-vaikeudet#anchor-vaikeudet-lukemisen-ja-kirjoittamisen-sujuvuudessa->
- Salmi, P., Huemer, S., Heikkilä, R., & Aro, M. (2013). KUMMI 10. Tavoitteena sujuva lukutaito – Teoriaa ja harjoituksia. Niilo Mäki Instituutti.
- Stevens, E. A., Walker, M. A., & Vaughn, S. (2017). The effects of reading fluency interventions on the reading fluency and reading comprehension performance of elementary students with learning disabilities: A synthesis of the research from 2001 to 2014. *Journal of Learning Disabilities*, 50(5), 576-590.
- Torppa, M., Eklund, K., Sulkunen, S., Niemi, P., & Ahonen, T. (2018). Why do boys and girls perform differently on PISA Reading in Finland? The effects of reading fluency, achievement behaviour, leisure reading and homework activity. *Journal of Research in Reading*, 41(1), 122-139.

Lähteitä luetun ymmärtämisestä

- Afflerbach, P., Pearson, P. D., & Paris, S. G. (2008). Clarifying differences between reading skills and reading strategies. *The Reading Teacher*, 61(5), 364–373. doi:10.1598/RT.61.5.1
- Aro, T. (2001). Kummi 1. Luetun ymmärtämisen teoriaa ja harjoituksia. Niilo Mäki Instituutti.
- Aro, T., & Torppa, M. (2020). Luetun ymmärtäminen ja strategiat. Luku- ja kirjoitustaidon pedagogiikkaa yläkouluun.
- Arya, D., Clairmont, A., Katz, D., & Maul, A. (2020). Measuring Reading Strategy Use. *Educational Assessment*, 25(1), 5-30.
- Heikkilä, R., Korpivaara, P., Karhunen, R., Kettunen, A., Saatsi, A., Aro, M., Aro T., Lerkkanen, M.-K., & Torppa, M. (2026). LYSTI – Luetun ymmärtämisen strategioiden arviointi. Niilo Mäki Instituutti.
- Lehto, J.E. (2006). Tekstinymmärtäminen ja sen vaikeus. Teoksessa M. Takala & E. Kontu (toim.), *Luki-vaikeudesta Luki-taitoon* (s. 125-148). Yliopistopaino.
- Leino, K., Lerkkanen, M.-K., & Nissinen, K. (2021). Lukustrategioiden tunnistaminen lukutaidon vahvistajana. In K. Leino, J. Rautopuro, & P. Kulju (Eds.), *Lukutaito – tie tulevaisuuteen : PISA 2018 Suomen pääraportti* (pp. 15-43). Suomen kasvatustieteellinen seura. Kasvatusalan tutkimuksia, 82. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7411-16-2>
- Lerkkanen, M-K. & Torppa, M. (2019). Luetun ymmärtämisen vaikeudet. Teoksessa T. Ahonen, M. Aro, T. Aro, M-K. Lerkkanen & T. Siiskonen (toim.), *Oppimisen vaikeudet* (s. 290-302). Niilo Mäki Instituutti.
- Mokhtari, K., & Reichard, C. A. (2002). Assessing students' metacognitive awareness of reading strategies. *Journal of educational psychology*, 94(2), 249.
- Takala, M. (2019). Luetun ymmärtäminen ja sen tukeminen strategiaopetuksella. Teoksessa M. Takala & L. Kairaluoma (toim.), *Lukivaikeudesta Lukitukseen* (s. 141-175). Gaudeamus.
- Vauras, M. (2003). SUhAus – Seikkailu Uhka Autiosaarella: luetun ymmärtämisen kehittäminen. Oppimistutkimuksen keskus, Turun yliopisto.